

Є47

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА**

СРОПУДОВА Ольга Вікторівна

УДК: 323.2:316.723(043.3)

**ПОЛІТИЧНА СУБКУЛЬТУРА ХАКЕРІВ В УМОВАХ
ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА**

23.00.03 – політична культура та ідеологія

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата політичних наук

Київ – 2011

8005

НБ НПУ

100097993

НБ НПУ ім. М.П.Драгоманова

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Запорізькому національному університеті, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України.

Науковий керівник – доктор філософських наук, професор
Бех Володимир Павлович,
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова, перший проректор.

Офіційні опоненти: доктор політичних наук, доцент
Дмитренко Микола Андрійович,
Інститут дослідження проблем
державної безпеки, заступник директора;

кандидат політичних наук, доцент
Набруско Віктор Іванович,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
Інститут журналістики,
доцент кафедри телебачення і радіомовлення.

Захист відбудеться 30 вересня 2011 року о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.12 Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розіслано 29 серпня 2011 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

М. А. Остапенко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дисертаційного дослідження зумовлена важливим значенням політичної культури, як змінної, що віддзеркалює стан суспільної політичної свідомості. Вона регулює політичну поведінку та формує національну ідентичність, позначається на єдності народу, країни, взаємодії з іншими країнами. Феномен політичної культури, як певної системи цінностей, впливає на всі сфери суспільного життя. Політична культура за своєю природою складається з окремих політичних субкультур, набір яких не є постійним, з часом помітно змінюється відповідно до трансформації суспільства.

Формування інформаційної цивілізації, інформаційного суспільства виражається у появі нових суб'єктів і відносин суспільно-політичної дії, серед яких певне місце посідають хакери. Під впливом трансформаційних процесів, що відбулися в економічній, політичній, культурній сферах суспільного буття протягом XX – XXI століть, політична субкультура хакерів перетворилася на унікальний феномен, який впливає на діяльність урядів низки країн, транснаціональних корпорацій, неурядових організацій, при цьому не маючи чіткої територіальної локалізації в інформаційному суспільстві відповідних країн.

Сьогодні хакери створили світове мережеве співтовариство, яке володіє значними фінансовими, інтелектуальними, інформаційними та соціальними ресурсами. Притаманна хакерам майстерність володіння інформаційними засобами та ефективні механізми самоорганізації дозволяють їм здійснювати певний вплив на політичну та економічну сфери інформаційного суспільства.

Специфічною рисою сучасного суспільства, у формуванні якої хакери відіграють певну роль, є обумовленість рівнем розвитку інформаційної інфраструктури вже не тільки економічного потенціалу країни, а й політичного. Інформація стала важливим ресурсом не тільки для хакерів. Вона є одним з важливих національних стратегічних ресурсів, що формують політичну вагу країни на міжнародній арені. Протистояння державних установ та хакерів щодо прав власності на інформаційні ресурси призвело до значної криміналізації субкультури хакерів.

Політична діяльність хакерів за допомогою ЗМІ набуває широкої популярності. Можна згадати крадіжку хакерами даних кредитних карток, імен, паролів і телефонних номерів у 2001 році з сервера Всесвітнього економічного форуму; бурхливу реакцію хакерів в 2007 році на демонтаж пам'ятника радянським воїнам, що загинули у Великій Вітчизняній війні та на воєнний конфлікт між Росією і Грузією у 2008 році; злам групою хакерів з Греції в 2008 році комп'ютерної системи CERN (Європейського центру ядерних досліджень), під керівництвом якого був створений Великий адронний колайдер. Але найвиразнішим проявом участі хакерів у політичному житті світу є нещодавній феномен WikiLeaks – оприлюднення електронно-інформаційних тасмниць Держдепартаменту та Міністерства оборони США. У підсумку можемо констатувати, що на даний час політико-культурна проблематика хакерства не

тільки теоретично не осмислена, вона практично не існує як феномен дослідження. Тобто, ми перебуваємо на самому початку виявлення цього явища, що обумовлює необхідність його розробки. Зазначене вплинуло на вибір теми дисертаційної роботи, визначення її структури і змісту.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження здійснено в межах науково-дослідної роботи факультету соціології та управління Запорізького національного університету й безпосередньо пов'язане з темою «Діагностика та прогнозування розвитку інформаційного простору регіону», затвердженою науково-технічною радою Запорізького національного університету (протокол № 4 від 17 квітня 2008 р.).

Мета дослідження полягає у комплексному аналізі феномену політичної субкультури хакерів, яка формується в умовах інформаційного суспільства.

Досягнення поставленої мети зумовило виконання таких дослідницьких завдань:

- сформулювати понятійно-категоріальний апарат дослідження політичної субкультури хакерів;
- визначити методологічні підходи до дослідження політичної субкультури хакерів;
- з'ясувати генезис становлення та подальшого розвитку поняття «політична субкультура», проаналізувати її зв'язок з політичною культурою;
- охарактеризувати вплив об'єктивних факторів виокремлення та формування політичної субкультури хакерів в умовах інформаційного суспільства;
- дослідити сутність, структуру та функції політичної субкультури хакерів;
- виявити синергетичний механізм інституціоналізації субкультури хакерів у політичній сфері інформаційного суспільства;
- проаналізувати відмінності реалізації політичної субкультури хакерів у різних культурно-історичних умовах;
- виявити характерні риси політичної субкультури хакерів в Україні;
- визначити напрями оптимізації державної політики України відносно впливу хакерської субкультури на політичні процеси.

Об'єктом дослідження є політична культура суспільства як багаторівневий та багатоскладовий феномен, що складається зі структурованих утворень – субкультур.

Предмет дослідження – політична субкультура хакерів в умовах інформаційного суспільства.

Методологічна основа дослідження базується на таких принципах наукового дослідження, як об'єктивність, історизм, конкретність, системність, а також на комплексі загальнофілософських, загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, що дозволило забезпечити обґрунтованість і достовірність наукових результатів. *Системний метод* застосовано при аналізі політичної субкультури хакерів як системи, що саморегулюється та знаходиться у стані постійної взаємодії з навколишнім середовищем. Використання *структурно-*

функціонального методу при дослідженні політичної субкультури хакерів як утворення зі складною структурою дозволило виявити її складові, їх функції та внутрішні зв'язки. Результатом здійснення *поведінкового* методу дослідження стало виявлення особливостей суб'єктивного виміру політики хакерами, який виражається через певне емоційно-чуттєве сприйняття політичних явищ, у їх специфічній оцінці та відтворенні політичної поведінки за допомогою хакерських методів. Реалізація *порівняльного* аналізу політичної субкультури хакерів дозволила вдосконалити класифікацію хакерів за способом реалізації політичної діяльності та виокремити особливості реалізації політичної поведінки хакерів у різних культурно-історичних умовах. За допомогою *синергетичного методу* було проаналізовано механізми самоорганізації політичної субкультури хакерів та особливості її саморозвитку. *Герменевтичний метод* було використано при формулюванні поняття «політична субкультура хакерів» та при вивченні заяв хакерів, у яких вони обґрунтовували свої політичні дії. Крім того, використано такі формально-логічні методи, як опис і пояснення, аналогія та порівняння, аналіз і синтез, формалізація та інші. *Міждисциплінарний аналіз* дозволив дослідити феномен політичної субкультури хакерів з урахуванням соціально-філософського, політологічного, психологічного і соціологічного бачення проблеми.

Наукова новизна отриманих результатів зумовлена як сукупністю поставлених завдань дослідження, так і засобами їх розв'язання. Здійснено комплексне політологічне дослідження процесу формування політичної субкультури хакерів в умовах сучасного інформаційного суспільства.

У результаті проведеного дослідження сформульовано основні положення, які складають концептуальну основу дослідження.

Вперше:

– розкрито суспільно-політичний характер хакерської діяльності, встановлено специфіку процесу формування політичної субкультури хакерів у межах політичної сфери інформаційного суспільства, що реалізується як розв'язання протиріччя між тенденціями до уніфікації та індивідуалізації. Доведено факт домінування в хакерському середовищі ідентифікації над самоідентифікацією. При цьому прагнення хакерів до специфічного стилю життя й мислення наштовхується на розмивання індивідуальності та ідентичності і є протестом проти глобалізаційного усупільнення життя світової спільноти, не має кордонів, державного унормування діяльності та морально-етичних перешкод для агресивного розповсюдження, оскільки спонтанно поширюється у сучасних умовах;

– сформульовано висновок про те, що поява всесвітньої інформаційної мережі Інтернет та формування інформаційної єдності світової спільноти зумовлюють самоорганізацію і активізацію хакерської діяльності як стохастичної системи, виявлено агресивний характер політичної субкультури хакерів, що є постійно зростаючою загрозою для функціонування держави та окремих її інститутів, особливо військових і силових підрозділів, інформаційних і транспортних мереж та банківських структур;

– виділено характерні ознаки поширення хакерської субкультури на теренах України, особливості реалізації політичної діяльності, що характеризується значним ступенем криміналізації (як деструктивний характер дій українських та іноземних хакерів відносно інформаційної інфраструктури України).

Подальшого розвитку набуло:

– дослідження структури політичної субкультури хакерів, зокрема встановлено, що вона поділяється на формальну і неформальну субкультури, які мають власних суб'єктних носіїв. До формальних належать хакери, які співпрацюють з офіційною владою, великими компаніями та займаються адмініструванням Інтернету. Неформальні поділяються на три типи: хактивістів, дії яких відповідають очікуванням соціуму та спрямовані на привертання уваги до соціально значимих проблем; аполітичних, які не є суб'єктами політичної дії, але можуть бути інструментами для здійснення політичної волі третіх осіб; кібертерористів, політичні дії яких мають деструктивну спрямованість;

– вивчення механізмів інституціоналізації субкультури хакерів у політичній сфері, зокрема через формування просторово-часових характеристик, що виявилось у виникненні спеціалізованих електронних журналів, щорічних міжнародних конференцій, які організують формальні хакери, але участь в яких беруть інші представники міжнародних хакерських співтовариств; у хактивізмі та кібертероризмі як специфічних видах хакерської діяльності. Встановлено, що зміна способу здійснення політичної дії в хакерському середовищі від неформальних проявів до інституціоналізованої форми є закономірністю, яка характеризує існування хакерів у інформаційному суспільстві;

– аналіз основних напрямів оптимізації державної політики України відносно політичної діяльності хакерів, а саме: вдосконалення законодавчої бази; розробка освітніх інформаційних програм, спрямованих на розвиток у програмістів позитивних рис світогляду хакерів; вдосконалення систем інформаційного захисту; підвищення культури комунікації в інформаційній мережі; можливості реалізації проекту електронного уряду в Україні; удосконалення нормативно-правової бази оцінки їх суспільної та антисуспільної поведінки.

Удосконалено:

– типологію політичної субкультури хакерів, спираючись на існуючі дослідження, а також на характеристики хакерства як руху (трьохрівневу структуру політичної культури хакерського руху, структуру політичної субкультури хакерів, види хакерів за ступенем активності вираження політичних поглядів та визнанням, методи політичної участі). Зокрема, розроблено авторську типологію політичної субкультури хакерів, в межах якої виділено 6 типів хакерської субкультури: *американський* (протестують проти монополії держави та ТНК); *європейський* (відстоюють права людини і турбуються про екологію); *фінський* (протидіють поширенню неякісного програмного забезпечення); *азійський* (захищають імідж своїх країн);

пострадянський (реагують на прояви націоналізму та фашизму); *мусульманський* (борються з порушеннями канонів ісламу);

– основні підходи до вивчення генези поняття «політична субкультура», розвиток якого проходив такі етапи: а) на першому, конвенційному, етапі політичну субкультуру поєднували з політичною культурою, але це мало понятійно невизначений, неконцептуалізований характер; б) на другому етапі відбулася концептуалізація «політичної субкультури» в рамках формування теорії політичної культури та узгодження її в соціокультурних дослідженнях; в) на третьому, понятійному, етапі поняття «політична культура» використовували для дослідження політичної свідомості, природи демократії та політичної етики; г) четвертий, когнітивно-інструментальний, етап означився використанням поняття «політичної субкультури» як пізнавальної концепції, інструмента аналізу політичної культури окремих груп, наприклад професійних, у тому числі і хакерів;

– методологічну базу дослідження політичної субкультури хакерів, до якої увійшли: системний метод аналізу політичної субкультури хакерів як складного утворення; структурно-функціональний з метою виявлення структури хакерської субкультури, її складових та функцій; поведінковий – для виявлення характерних рис політичної поведінки хакерів; порівняльний з метою зіставлення особливостей політичної поведінки хакерів різних національностей; синергетичний – для вивчення механізму самоорганізації хакерської субкультури; герменевтичний метод з метою формулювання поняття «політична субкультура хакерів».

Теоретичне і практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що висновки та запропоновані методи аналізу мають істотне значення для вивчення методологічних та політико-практичних аспектів мережових субкультурних утворень, які відіграють значну роль у розвитку інформаційного суспільства. Окремі положення роботи та практичні рекомендації можуть бути використані органами державної влади у розробці державних програм, пов'язаних з інноваційним розвитком, управлінням інформаційною сферою, інформаційною безпекою країни. Концептуальні положення дисертації будуть корисні при викладанні курсів з політології, конфліктології, інформаційної політики, міжнародних відносин у вищих навчальних закладах, при написанні підручників і навчальних посібників з теоретичної та прикладної політології.

Апробація результатів дисертаційного дослідження. Основні положення і результати дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри соціальної філософії та управління Запорізького національного університету і кафедри політичних наук Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, а також були оприлюднені у виступах та доповідях на міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях: Науковій конференції студентів, аспірантів та молодих вчених ЗНУ (Запоріжжя, 2007); Всеукраїнській науково-теоретичній конференції «XX Харківські політологічні читання» (Харків, 2008); VI Міжнародній науковій конференції студентів та аспірантів «Соціологія у (пост)сучасності» (Харків, 2008); Міжнародній науковій

конференції «IV юридичні читання» (Київ, 2008); Науково-практичній конференції студентів та молодих вчених «Молода наука» (Запоріжжя, 2009); XI Міжнародній науково-практичній конференції «Молодь в умовах нової соціальної перспективи» (Житомир, 2009); VII Міжнародній науковій конференції студентів та аспірантів «Соціологія в (пост)сучасності: насолоджуючись відповідальністю» (Харків, 2009); Міжнародній науковій конференції «V юридичні читання. Проблема верховенства: теорія і практика» (Київ, 2009); Міжнародній науково-практичній конференції «Міжкультурні комунікації та толерантність в освіті» (Артек, 2009); Міжнародній науково-практичній конференції аспірантів, молодих вчених та студентів «Актуальні проблеми економічного та соціального розвитку в трансформаційний період» (Чернігів, 2009); V Всеукраїнській науково-методичній конференції «Безперервна освіта в Україні: реалії та перспективи» (Івано-Франківськ, 2010); Міжнародній науковій конференції «VI юридичні читання. Правова культура, правова свідомість і право» (Київ, 2010).

Публікації. Основні положення дисертації відображено в 11 наукових працях, 3 з яких опубліковано у фахових наукових виданнях з політичних наук, затверджених ВАК України та 6 – у тезах наукових конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів (поділених на підрозділи), висновків, списку використаних джерел (275 позицій) та 1 додатку. Загальний обсяг дисертації – 218 сторінок, основна частина – 184 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, розкрито зв'язок дисертації з науковими програмами та темами, визначено мету, завдання, предмет і об'єкт, а також методологічну основу дослідження, окреслено наукову новизну, теоретичне і практичне значення роботи, описано апробацію результатів дослідження та структуру дисертації.

У першому розділі – «**Методологічні засади дослідження політичної субкультури хакерів**» – здійснено аналіз наукових праць вітчизняних і зарубіжних учених з проблематики дисертаційної роботи, на основі чого з'ясовано генезис поняття «політична субкультура», визначено методологічну базу та категоріальний апарат дослідження.

У **підрозділі 1.1.** – «**Понятійно-категоріальний апарат дослідження політичної субкультури хакерів**» – окреслено категоріальний апарат дисертаційного дослідження. Проаналізувавши низку визначень та сконструювавши ідеальний тип, розроблено авторське визначення поняття *хакер* – програміст, який займається пошуком помилок у програмах та використовує їх для проникнення у комп'ютерні системи та мережі за допомогою оригінального підходу до програмування. Враховуючи визначення таких понять як *культура*, *субкультура*, *політична культура*, *політична субкультура*, *хакер*, зроблено висновок про те, що *політична субкультура хакерів* – це політична культура хакерського об'єднання, яке базується на

професійній єдності своїх представників та характеризується оригінальним підходом до вирішення задач, бінарним способом мислення та бажанням творчої самореалізації на рівні емоційно-чуттєвого сприйняття явищ, прагненням до вільного обігу інформації, незалежності від урядових та комерційних установ, невілованням соціальних обмежень на когнітивному рівні та реалізацією політичної діяльності за допомогою комп'ютерів та програмного забезпечення на рівні політичної поведінки, що здійснюється переважно у двох формах: хактивізм чи кібертероризмі. Охарактеризовано такі поняття як *дисипативна структура* – структурна стійкість сталого цілого, що є відкритим до середовища, яке його породило та відтворює себе у постійному обміні енергією і речовиною з середовищем; *лібералізм*, який в хакерській субкультурі має чотири обов'язкові складові: 1) соціальна – на оцінку людини не впливають ні матеріальний достаток, ні рівень освіти, ні походження, важливим є тільки її власні якості та діяльність; 2) політична – владні органи не мають права тиснути на громадян, інформація повинна вільно поширюватися, її не можливо привласнити; 3) економічна – хакери протестують проти права приватної власності на інформаційні продукти; 4) етична – власні моральні якості є єдиною для хакерів перешкодою на шляху до скоєння злочину, хакерська етика заперечує можливість завдання шкоди людям чи комп'ютерам; *хактивізм* – акції громадянського протесту або непокори, які здійснюються за допомогою специфічних хакерських методів та спрямовані на ушкодження та погіршення процесу функціонування Інтернет-ресурсів та комп'ютерних мереж певних організацій; *кібертероризм* – використання комп'ютерів як зброї політично мотивованими міжнародними або національними групами чи таємними агентами, котрі завдають або загрожують завдати шкоди чи посіяти паніку, з метою вплинути на населення або уряд для зміни політики; *ризма* – принципово позаструктурний і нелінійний спосіб організації цілісності, що залишає відкритою можливість для іманентної автотонної рухливості і, відповідно, реалізації її внутрішнього креативного потенціалу самоконфігурування; *інтернет* – світове співтовариство, що складається із цілого ряду мереж, які розвиваються індивідами та соціальними групами, незалежно від місця культури та країни; *віртуальна реальність* -- сукупне відображення об'єктів, явищ, процесів та зв'язків фізичного світу в пам'яті комп'ютерів інформаційно-комунікаційних систем; *кіберпростір* -- простір взаємодії, утворений глобальною мережею комп'ютерів, з яких складається Інтернет, простір у якому і відтворюється хакерами їх політична діяльність.

У підрозділі 1.2. – «*Методологічні підходи до дослідження політичної субкультури хакерів*» – визначено методологічну базу дослідження. Політологічне осмислення феномену субкультури хакерів вимагає розгляду передумов, генезису та особливостей формування сучасних підходів до вивчення політичних субкультур, що дозволяє виявити смислове наповнення поняття політичної субкультури та дослідити зміни, що відбуваються в ньому під впливом трансформацій суспільства. Одним з основних методів політологічного дослідження є *системний метод*. Вагомість системного

бачення політичної субкультури хакерів реалізується з урахуванням того, що її стан значно детерміновано впливом оточення. Сутнісну своєрідність субкультури можна зрозуміти через аналіз її взаємодії з іншими елементами системи, тобто принципово важливо взяти до уваги взаємозв'язок політичної субкультури хакерів і таких складових суспільної системи в цілому, як рівень економічного розвитку, тип політичного режиму в країні, просторово-географічний фактор, вплив політичних ідеологій, національна свідомість і самосвідомість, правові й етичні норми, традиції, вплив суспільних об'єднань і партій, рівень релігійності й етнічний склад населення. Застосування *структурно-функціонального методу* дає можливість проаналізувати політичну субкультуру хакерів як з позиції функціональних обов'язків, які вона виконує, так і функцій її елементів. З метою запобігання різкій зміні вектора розвитку політичної субкультури хакерів і забезпечення плавного переходу до інформаційного суспільства наголошено на необхідності досліджувати умови й передумови, при яких структура політичної субкультури хакерів має тенденцію до встановлення певних меж і сталості стосовно зовнішнього середовища. За допомогою *порівняльного методу* було розроблено класифікацію представників політичної субкультури хакерів. Аналіз різноманітних проявів політичної субкультури хакерів у світі виявив, що в хакерській субкультурі відбувається глобальний розлом між офіційними хакерами (що співпрацюють з державними установами та комерційними організаціями) та неофіційними (які входять до складу хактивістських та кібертерористських рухів, або є зовсім аполітичними). Також порівняння представників політичної субкультури хакерів з різних країн дозволило виявити саму сутність хакерського руху, без навіяних ззовні ціннісних орієнтацій, стереотипів. Використання *поведінкового методу* при дослідженні політичної поведінки хакерів передбачає зосередження уваги насамперед на внутрішніх суб'єктивних механізмах: соціально-політичних установках, свідомості, самосвідомості й стереотипах. Було виявлено, що поведінкова складова субкультури хакерів має різноплановий характер: хакери заперечують існуючі стереотипи, пропагують різноманітність як одну з віх світогляду руху, водночас сприйняття хакерів широким загалом дуже стереотипне, більшість твердо впевнені, що хакери неодмінно повинні бути злодіями, і відповідно до них ставляться. *Синергетичний метод* був використаний через складну природу субкультури хакерів, яка є синергетичною системою, що зумовило необхідність розкриття механізмів самоорганізації політичної субкультури хакерів. *Герменевтичний метод* застосовано при формулюванні поняття «політична субкультура хакерів» на основі виділення смислів, що відображали їх політичну позицію, орієнтації, типи політичної поведінки, та при виявленні мотивації політичної поведінки хакерів на основі вивчення їх заяв, у яких вони обґрунтовували власні політичні дії.

У підрозділі 1.3. – «*Генезис становлення поняття «політична субкультура»*» – проаналізовано виникнення та поетапний розвиток вчення про феномен політичної субкультури, проблеми її класифікації. Феномен, який зараз визначається поняттям «політична субкультура», бере свій початок з соціально-

філософських теорій Платона, Аристотеля, Н. Макіавеллі, Ш. Монтеск'є, А. Токвіля, К. Маркса, М. Вебера та ін. У ході аналізу домінуючих концепцій дослідження політичної культури з'ясовано взаємозв'язок і співвідношення понять політичної культури та політичної субкультури, виділено чотири етапи їх становлення. На першому – конвенційному – етапі дослідники (Аристотель, Платон, М. Макіавеллі) поєднували політичну субкультуру з політичною культурою, що мало понятійно невизначений, неконцептуалізований характер. Політичну культуру вивчали передусім у онтологічному аспекті: вона була своєрідною характеристикою ідеальної конструкції – держави, мала образний характер та виконувала роль критерія моральності суспільства. На *другому* етапі розвитку відбулася концептуалізація «політичної субкультури» в рамках формування теорії політичної культури (Ж.-Ж. Руссо, І. Гердер, Ш. Монтеск'є) та їх узгодження в соціокультурних дослідженнях. Політична культура була однією зі сторін, частиною тотальної культури та почала набувати рис видового поняття. На третьому – пснйатійному – етапі «політичну культуру» використовували у дослідженні політичної свідомості, природи демократії та політичної етики, у формуванні філософії політики (А. Токвіль, К. Маркс, М. Вебер). Політична культура «виростає» з терміну до поняття, зростає її аксіологічне значення, що дозволяє виявити наявні взаємозалежності у політичній сфері та її взаємозв'язок з економічною. Таким чином політична культура досягла достатнього рівня загальності для аналізу політичних утворень, виявлення їх специфічних рис. Четвертий – когнітивно-інструментальний – етап означився використанням «політичної субкультури» як пізнавальної концепції (Г. Алмонд, С. Верба, Є. Вятр, У. Розенбаум), інструмента аналізу політичної культури окремих груп, наприклад професійних, у тому числі й хакерів. Політична субкультура вже відокремлюється від політичної культури та вивчається за допомогою побудови класифікаційних систем, розгляду суті та місця у структурі політичної культури як вертикальних субкультур: елітарних та масових, так і горизонтальних, які виділяють за етнічними, релігійними, віковими, конфесійними, регіональними ознаками.

У **другому розділі** – «Теоретичні засади дослідження політичної субкультури хакерів» – визначено сутність та природу феномену політичної субкультури хакерів, її взаємозв'язок з політичною сферою та процесом глобалізації.

У *підрозділі 2.1.* – «Вплив об'єктивних факторів на політичну субкультуру хакерів» – з'ясовано, що специфіка політичної сфери інформаційного суспільства найперше зумовлюється процесами інформатизації та глобалізації життя сучасної людини. Інформатизація всіх сфер життя суспільством нової властивості – його віртуалізації; зникненні простору, як місця організації діяльності та часу як вісі організації діяльності, вони вже не мають вирішального значення; глобальних змінах у соціальній організації суспільства, як на мікро- так і на макрорівні; полегшенні маніпулятивного впливу ЗМІ на масову свідомість та громадську думку; споживчому ставленні

до знання, яке веде до підриву інноваційного потенціалу суспільства; специфічному світогляді нашого суспільства – постмодернізму; засиллі симулякрів, як особливих об'єктів, «відчужених знаків», які на відміну від знаків-копій фіксують не подібність, а розходження з референтною реальністю; появі віртуальної реальності як власної реальності, що з'являється у симулякра на останній стадії його розвитку і формує віртуальне тіло – мережу.

Глобалізація, спрямована на насадження однотипних політичних, економічних, соціокультурних моделей, що не завжди плідно впливає на її об'єкти, уніфікує життя, знижує регіональну різноманітність. Взаємозв'язок процесу глобалізації та становлення субкультури хакерів у політичній сфері характеризується постійним протистоянням. Саме проти стандартизації протестують хакери. У хакерському оточенні завжди прагнули до збільшення різноманітності у світі шляхом вільної творчості, стимулювали у представників субкультури розвиток індивідуального підходу до праці, життя, відстоювали права людей на власну релігію, расу, етнічну приналежність тощо. Саме це протиріччя викликало появу потужного руху антиглобалістів серед хакерів.

У підрозділі 2.2. – «*Сутність, структура та функції політичної субкультури хакерів*» – зазначено, що основоположні принципи хакерського співтовариства: свобода інформації, повна децентралізація, самоорганізація й заперечення комерційного використання продуктів їх творчості, відсутність ієрархії, – стали основою для формування хакерської субкультури.

Політичній культурі хакерського середовища властива традиційна трьохрівнева структура. *Рівень емоційно-чуттєвого сприйняття* явищ і процесів має дорациональний характер, політичні почуття формуються під впливом архетипів, політичних міфів та афективних проявів психіки. На *когнітивному рівні* субкультури хакерів панують анархічні переконання: хакери вимагають вільного та необмеженого доступу до будь-якої інформації для всіх тому, що інформація для них – найвища цінність: вся діяльність хакерів зосереджена навколо інформації, а вимога свободи доступу до неї є рушійною силою, що керує розвитком руху від самого його виникнення. Політична орієнтація, а відповідно і *політична поведінка хакерів*, детермінована рівнем політичної свідомості індивіда та може проявлятися в двох формах: хактивізм і кібертероризм.

З огляду на структуру політичної субкультури хакерів виокремлено функції, які хакери виконують у політичній сфері суспільства: інноваційна – забезпечує нестандартний підхід хакерів до політичної та професійної діяльності; деструктивна – позначає руйнівну діяльність кібертерористів, а інколи і хактивістів, спрямовану проти держав з розвиненою інформаційною інфраструктурою; регулятивна – керує розвитком Інтернету на національному та міжнародному рівнях; комунікативна – забезпечує комунікацію між групами, які не мають інших засобів зв'язку, та громадськістю; функція збереження національної самобутності культур – хакери прагнуть до культурного різноманіття; трансляційна – здібність хакерів до переробки, запам'ятовування та створення великого обсягу інформації.

Діалектична взаємодія структури та функцій політичної субкультури хакерів стала основою вдосконалення класифікації хакерів за політичною ознакою. Субкультура хакерів поділяється на дві частини: меншу – офіційну (формальну) та більшу – неофіційну (неформальну). До формальної належать хакери, які співпрацюють з державною владою, великими компаніями та адмініструють Інтернет. Неформальні хакери поділяються на три групи: хактивістів, дії яких відповідають очікуванням соціуму та спрямовані на привернення уваги до соціально значимих проблем; аполітичних, які не є суб'єктами політичної дії, але можуть виступати у ролі інструментів здійснення політичної волі третіх осіб; кібертерористів, політичні дії яких мають деструктивну спрямованість.

У підрозділі 2.3. – «Синергетичний механізм інституціоналізації субкультури хакерів у політичній сфері» – зазначено, що процес інституціоналізації руху хакерів дає підстави говорити про нього як про відкрите об'єднання, яке не встановлює для своїх членів чітких обмежень щодо расової, конфесійної або класової приналежності. Сьогодні він має статус цілком розвинутого руху, що пройшов процес інституціоналізації та має змогу чинити вплив на плин політичної історії світу. Хакери об'єднані у рамках системи відносин з іншими хакерами, хакерськими групами, державними органами та кримінальними організаціями, в яких вони взаємодіють один з одним, виконуючи специфічні ролі – хактивіст, кібертерорист, найманець – на основі взаєморозуміння у межах культурних моделей хакерської діяльності, що визначає поведінку, якої очікують від них як від певного типу людей (хакерів).

На основі аналізу джерельної бази та літератури (наприклад, робіт С. Войтович, В. Смельіна, О. Скородумової) було окреслено перебіг процесу інституціоналізації хакерської субкультури.

Першою умовою інституціоналізації є історичність, що вирізняє хакерів поміж інших суспільних утворень. Хакерство як рух почало активно формуватися на Заході у 80-х роках ХХ століття, коли з'явилися перші групи хакерів. Поступово у 80-90-х роках цей рух вже мав власні спеціалізовані друковані (1984 р.) та електронні (1985 р.) видання, конференції (1993 р.), сайти та з'їзди (початок ХХІ ст.) тощо. Другою умовою є форма поведінки індивідів, які організовані в систему взаємодії кожного окремого індивіда з усіма іншими, тому для наступних поколінь суспільні інститути виступають вже як чинники регуляції поведінки. Активна видима діяльність хакерів сприяє формуванню певної поведінки всього хакерського руху, що поступово історично розвивається. Це створює, з одного боку, позитивний імідж хакерів, а з іншого, – активна позиція деяких груп хакерів щодо політичних подій призводить до визнання їх поведінки небезпечною для суспільства. Ще однією умовою інституціоналізації хакерів є сукупність матеріальних засобів, соціально закріплених і легітимних санкцій, конституйований порядок виконання тих чи інших дій, вчинків. У цьому відношенні субкультура хакерів відіграла значну роль у перетворенні Інтернету на світову мережу. Субкультура хакерів існує як угруповання переважно у мережі, що дає підстави вважати хакерську

субкультуру найпершою та найяскравішою з мережевих спільнот. Перевагою мережевої організації співтовариства над ієрархічною є велика пропускна здатність. Четверта умова інституціоналізації – забезпечення спільної, асоційованої діяльності організованої групи людей з чітко визначеними статусами і ролями – виявляється в політизації хакерів, що відбувається не тільки внаслідок набуття ними певних ідеологічних поглядів, але й у співпраці з політичними партіями, які прагнучи поширити свою владу, наймають їх для проведення кібернетичних протестів, розвідки та захисту. Тож політичну діяльність можуть здійснювати навіть аполітичні хакери.

У третьому розділі – «**Характерні риси політичної субкультури хакерів**» – запропоновано політологічний аналіз особливостей реалізації субкультури хакерів у різних суспільних системах та особливостей розгортання політичної субкультури хакерів на території України.

У підрозділі 3.1. – «*Риси та моделі політичної субкультури хакерів*» – уточнено, що вивчення політичної складової субкультури хакерів ускладнене вагомою обставиною: ця субкультура не має певного місця консолідації, окремі її представники мешкають майже у кожній країні світу.

Політична субкультура хакерів існує у більшості країн світу, тому, природно, вона має свої особливі риси, зумовлені ментальністю її окремих представників. Спираючись на існуючі дослідження (наприклад, типологія хакерів за національною ознакою О. Скородумової), а також на характеристики хакерства як руху (трюхривневу структуру політичної культури хакерського руху, структуру політичної субкультури хакерів, види хакерів за ступенем активності вираження політичних поглядів та визнанням, методи політичної участі) було розроблено авторську типологію політичної субкультури хакерів, в межах якої вирізнено: *американський* – їм притаманна спрямованість на індивідуальний успіх, домінування ідеї «американської виключності», прагнення реалізації місії «гегемона» у світі. Хакери-американці протестують проти політики американського уряду, монополії великих корпорацій, глобалізації світу, ісламських фундаменталістів та тероризму, деякі з хакерів співпрацюють з урядом; *європейський* – для хакерів-європейців характерна стриманість у проявах власної політичної позиції, врівноваженість дій та самостійність, прагнення до миру. Протестують проти порушення прав людини, ядерних програм, та взагалі – проти завдання шкоди екології, проти тероризму та фашизму; *фінський* – домінування національної ідеї відродження, повага до державних ініціатив, прагнення зберегти культурну ідентичність, поширення інформаційних інновацій серед населення, прагнення до розробки нового вільного програмного забезпечення. Хакери-фіни протестують проти монополізації ринку комп'ютерних технологій великими корпораціями, та випуску ними неякісного програмного забезпечення з закритими кодами; *азійський* – орієнтація на досягнення консенсусу, пріоритет етичних мотивів над економічними, домінування колективного над особистим, авторитет влади та ієрархії, орієнтація на державні установи. Протестують проти порушення територіальної цілісності своєї держави, честі та достоїнства своєї держави,

іміджу своєї держави; *пострадянський* – пошук культурної ідентичності, колективізм свідомості, вороже ставлення до влади та законів, ідеологічне виправдання зломів, орієнтація на матеріальну вигоду. Протестують проти націоналізму, фашизму, тиранії, влади, але й проти утисків інтересів власної держави; *мусульманський* – домінування колективних потреб над особистими, готовність до самопожертви заради спільної мети, домінування релігійного над суспільним, ідея кіберджихаду. Протестують проти експансії Америки, проти порушення прав мусульман та утисків з боку Ізраїлю.

У підрозділі 3.2. – «*Політична субкультура хакерів в Україні*» – визначено специфічні риси поширення політичної субкультури хакерів на території України, які зумовлені як загальними характеристиками хакерського руху та пострадянського типу політичної субкультури хакерів, так і сучасним станом розвитку українського суспільства.

Серед питань, якими переймаються українські хакери, – питання подальшої долі сучасного суспільства; відстоювання прав окремих етносів, конфесій, рас чи соціальних груп, до яких хакери зараховують і себе; вплив на національну та світову політичну еліту шляхом привертання уваги громадськості до актуальних питань суспільства тощо.

Можна виділити кілька напрямів у діяльності українських хакерів: використання хакерських послуг соціальними рухами, кримінальними організаціями, державними установами; захоплення влади над окремою людиною шляхом викрадання особистої інформації; формування громадської думки за допомогою показових активістських акцій; хакерська активність стосовно всіх масштабних політичних конфліктів останнього десятиріччя, докладно висвітлена у ЗМІ; організація хакерських угруповань кримінального характеру, що досить швидко призвело до створення цілої глобальної мережі.

До політичної діяльності субкультури хакерів, яка зосереджена в межах Інтернету, належить використання електронної пошти, сайтів політичних та суспільних об'єднань, державних установ та великих компаній з метою координації діяльності, влаштування акцій протесту, викрадання цінної інформації тощо.

У підрозділі 3.3. – «*Оптимізація державної політики України щодо діяльності хакерів*» – зазначено, що за умов швидкого поширення комп'ютерних мереж у світі поступово формується глобальний комунікаційний простір. Для успішної інтеграції України у цей простір необхідно розвивати конкурентоспроможне виробництво, засноване на використанні інноваційних технологій та творчого потенціалу населення. У такому разі постає питання взаємодії держави з хакерською субкультурою, що спрямована на необхідність для державних установ розробки та втілення стратегії інформаційної безпеки; необхідність цілісної, комплексної стратегії розвитку, яка б передбачала фінансування не тільки виробництва інформаційних технологій, але й інформаційної грамотності, моральності та культурності; розробку відповідного законодавства, яке б стимулювало розвиток інформаційних технологій, забезпечувало рівномірне покриття країни комп'ютерними мережами та

неодмінно було погоджене з міжнародними стандартами; розробку та реалізацію спеціальних державних інформаційних програм, які повинні містити принаймні дві лінії: розвиток освітніх програм для спеціалістів з програмного забезпечення (тут важливо змінити підхід зі старого, жорстко регламентованого на більш вільний та творчий) та освітніх програм для користувачів, тобто для населення; забезпечення відповідного рівня розвитку не тільки великих міст та обласних центрів, але й містечок та сіл; створення сприятливих умов для самореалізації талановитих програмістів у межах легальних структур; створення концепції електронного уряду тощо.

ВИСНОВКИ

Аналіз категоріального апарату дослідження дав можливість сформулювати авторське визначення понять: *хакер* – програміст, який займається пошуком помилок у програмах та використовує їх для проникнення у комп'ютерні системи та мережі за допомогою оригінального підходу до програмування; *політична субкультура хакерів* – політична культура хакерського об'єднання, яка базується на професійній єдності своїх представників і характеризується оригінальним підходом до вирішення задач, бінарним способом мислення та бажанням творчої самореалізації на рівні емоційно-чуттєвого сприйняття явищ, прагненням до вільного обігу інформації, незалежності від урядових та комерційних установ, невілнуванням соціальних обмежень на когнітивному рівні, реалізацією політичної діяльності за допомогою комп'ютерів та програмного забезпечення на рівні політичної поведінки.

Складна та неоднозначна природа політичної субкультури хакерів, істотний вплив, який ця субкультура чинить на політичну сферу інформаційно розвинених країн, зумовлюють необхідність всебічного вивчення хакерського руху, вдосконалення методологічної бази політологічного дослідження цього феномену. Методологія дослідження ґрунтується на системному, структурно-функціональному, порівняльному, поведінковому, синергетичному підходах.

У ході дисертаційного дослідження подальшого розвитку набуло вивчення генезису поняття «політична субкультура» у рамках концепту політичної культури, розвиток якого пройшов чотири етапи: на конвенційному її поєднували з політичною культурою, але це мало неконцептуалізований характер; на другому етапі розвитку відбулася концептуалізація політичної субкультури в рамках формування теорії політичної культури; на третьому етапі, понятійному, поняття «політична культура» використовували у дослідженні політичної свідомості, природи демократії та політичної етики; когнітивно-інструментальний етап означився використанням поняття «політична субкультура» як пізнавальної концепції, як інструмента аналізу політичної культури окремих груп, наприклад професійних, у тому числі й хакерів.

Виділено об'єктивні фактори виокремлення та існування політичної субкультури хакерів, серед яких: глобальна інформатизація всіх сфер життя, коли інформаційні технології управляють суспільством та стають вирішальною перевагою при набутті державою помітного місця на політичній мапі світу; глобалізація, спрямована на насадження однотипних політичних, економічних, соціокультурних моделей, однакових для всіх, що не завжди плідно впливає на її об'єкти, і викликаний нею сплеск локальних конфліктів, які часто розв'язують за допомогою використання хакерських методів та інформаційної зброї.

Сутністю хакерського співтовариства визначено вимогу свободи інформації, йому притаманна повна децентралізація, самоорганізація й заперечення комерційного використання продуктів їх творчості, відсутність ієрархії. Визначено структурні компоненти (рівні) політичної культури хакерів: емоційно-чуттєвий рівень (сприйняття явищ і процесів політичної сфери, характеризується легковірністю, бінарним способом мислення, розмитістю моральних принципів); когнітивний рівень (характеризується незадоволеністю хакерів контролем держави над життям людини); поведінковий рівень (хакерська діяльність реалізується в хактивізмі та кібертероризмі).

Вдосконалено класифікацію хакерів за політичною ознакою: субкультура хакерів поділяється на дві частини: меншу – офіційну (формальну) та більшу – неофіційну (неформальну), в якій виділено три підгрупи: хактивісти, аполітичні, кібертерористи.

Виділено наступні функції, які хакери виконують у політичній сфері суспільства: інноваційна (новий підхід до політичної діяльності), деструктивна (реалізується у вигляді кібертероризму), регулятивна (спрямування розвитку Інтернету), комунікативна (полегшення спілкування між окремими групами людей), функція збереження національної самобутності культур, транселяційна (створення, переробка та запам'ятовування великого об'єму інформації).

Охарактеризовано процес інституціоналізації хакерської субкультури, який виник на початку 80-х років XX століття на Заході, що було пов'язано з формуванням перших хакерських груп. На початку XXI століття він активними темпами розгортається у зв'язку з подальшим розвитком інформаційного суспільства. У ході інституціоналізації хакерської субкультури сформувалася сукупність методів їх політичної участі. Метою політично вмотивованих атак хакерів стали в першу чергу сайти та комп'ютерні системи урядових організацій, партій, компаній, ЗМІ, а результатом нападу – порушення роботи ресурсу.

Розроблено власну типологію політичної субкультури хакерів, виділено *американський* (протестують проти монополії держави та ТНК, активно реагують на події у світі), *європейський* (протестують проти порушення прав людини та завдання шкоди екології, відтворюють миротворчу діяльність у мережі), *фінський* (протестують проти випуску програмного забезпечення з закритими кодами, розробляють та поширюють програмне забезпечення з відкритими кодами), *пострадянський* (протестують проти націоналізму, фашизму, тиранії влади, атакують сайти політично не коректних організацій),

азійський (протестують проти порушення територіальної цілісності, іміджу своєї держави, активно реагують на події, що відбуваються у східному регіоні), *мусульманський* (протестують проти порушення прав мусульман, атакують інформаційні комунікації та сайти етнічних організацій та фінансових установ) типи політичної субкультури хакерів.

Визначено, що поширення політичної субкультури хакерів на території України має свої специфічні риси, зумовлені порівняно невисоким рівнем інформатизації країни, відсутністю ініціативи влади у вирішенні проблем переходу нашого суспільства від аграрно-індустріального до інформаційного, непристосованістю вітчизняних освітніх програм до потреб хакерського співтовариства, відсутністю відповідного законодавства. Такий стан речей позначається на значній криміналізованості українських хакерів.

Базуючись на проведеному політологічному дослідженні політичної субкультури хакерів, було виявлено основні напрями оптимізації української державної політики відносно політичної діяльності субкультури хакерів, що повинні містити як вдосконалення законодавчої бази щодо інформаційних злочинів відповідно до міжнародних норм, так і розробку освітніх інформаційних програм, спрямованих на розвиток у програмістів позитивних рис світогляду хакерів, інноваційного, творчого підходу до вирішення завдань, а також програм, орієнтованих на підвищення рівня інформаційної обізнаності громадян.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у фахових наукових виданнях:

1. Єропудова О.В. Протиріччя між технократизмом та духовністю як фактор становлення політичної субкультури у інформаційному просторі / О.В. Єропудова // Нова парадигма: Журнал наукових праць / [гол. ред. В.П. Бех]. – К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2008. – Вип. 76. – С. 101-111.
2. Єропудова О.В. Специфіка політичної сфери інформаційного суспільства / О.В. Єропудова // Політологічний вісник : Зб. наук. праць. – К. : «ІНТАС», 2008. – Вип. 37. – С. 247-259.
3. Єропудова О.В. Інституціоналізація субкультури хакерів у політичній сфері / О.В. Єропудова // Нова парадигма: Журнал наукових праць / [гол. ред. В.П. Бех]. – К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2009. – Вип. 88.– С. 141-150.

Статті в інших наукових виданнях:

4. Єропудова О.В. Генеза поняття «політична культура» / О.В. Єропудова // Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпряни.– 2007. – №18. – С. 166-171.

5. Єропудова О.В. Політична складова субкультури хакерів / О.В. Єропудова // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. – Серія 7. Релігієзнавство. Культурологія. Філософія. – 2008. – №18(31). – С. 140-149.

Матеріали конференцій:

6. Єропудова О.В. Політична культура сучасного українського суспільства / О.В. Єропудова // Збірник тез наукової конференції студентів, аспірантів та молодих вчених. – Запоріжжя: ЗДУ, 2007. – С. 276-279.

7. Єропудова О.В. Політичні субкультури – показник фрагментованості суспільства чи джерело подальшого розвитку / О.В. Єропудова // Збірник статей і тез за матеріалами Всеукраїнської науково-теоретичної конференції – ХХ Харківські політологічні читання. – Х.: НЮАУ ім. Ярослава Мудрого, НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування АПрН України, 2008. – С. 110-112.

8. Єропудова О.В. Технологічний вимір політичної сфери / О.В. Єропудова // Соціологія у (пост)сучасності: Збірник наукових тез учасників VI Міжнародної наукової конференції студентів та аспірантів. – Х.: Видавничий центр ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2008. – С. 111-112.

9. Єропудова О.В. Політична субкультура хакерів / О.В. Єропудова // Збірник матеріалів університетської науково-практичної конференції студентів та молодих вчених «Молода наука». – Запоріжжя: ЗДУ, 2009. – С. 404-405.

10. Єропудова О.В. Субкультура хакерів як засіб політичної боротьби / О.В. Єропудова // Соціологія у (пост)сучасності: Збірник тез доповідей учасників VII Міжнародної наукової конференції студентів та аспірантів. – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2009. – С. 92.

11. Єропудова О.В. Хакери – володарі інформаційного простору / О.В. Єропудова // Молодь в умовах нової соціальної перспективи: Збірник тез доповідей учасників XI Міжнародної науково-практичної конференції. – Житомир: Житомирська обласна державна адміністрація, Молодіжне об'єднання «Євроклуб», 2009. – С. 157-158.

АНОТАЦІЇ

Єропудова О. В. Політична субкультура хакерів в умовах інформаційного суспільства. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук зі спеціальності 23.00.03. – політична культура та ідеологія. – Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – Київ, 2011.

Дисертація є комплексним політологічним дослідженням політичної субкультури хакерів. У роботі проаналізовано основні етапи генезису поняття

«політична субкультура» та визначено методологічну базу дослідження політичної субкультури хакерів. Розкрито сутність політичної субкультури хакерів в умовах сучасного інформаційного суспільства, встановлено діалектичний характер взаємозв'язку її структури та функцій. Досліджено синергетичний механізм інституціоналізації субкультури хакерів у політичній сфері. Виявлено ознаки розвитку політичної субкультури хакерів в Україні та з'ясовано напрями оптимізації української державної політики відносно політичної діяльності хакерської субкультури.

Ключові слова: політична культура, політична субкультура, політична субкультура хакерів, політичні цінності, політична поведінка, хактивізм, кібертероризм, інформаційне суспільство, інформаційний простір, мережеве суспільство.

Еропудова О. В. Политическая субкультура хакеров в условиях информационного общества. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата политических наук по специальности 23.00.03 – политическая культура и идеология. – Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова. – Киев, 2011.

Диссертация является комплексным политологическим исследованием политической субкультуры хакеров, в рамках которого проанализированы основные этапы генезиса понятия «политическая субкультура», а также определена методологическая база исследования политической субкультуры хакеров.

В работе раскрыты сущность и содержание хакерской деятельности, её роль в общественно-политической сфере, обозначена специфика взаимодействия процессов формирования политической субкультуры хакеров и глобализации в политической сфере современного общества. Аргументируется доминирование в хакерской среде идентификации над самоидентификацией. При этом отмечено, что стремления хакеров к специфическому стилю жизни и мышления сталкиваются с размыванием индивидуальности и идентичности.

В работе раскрыт механизм институционализации субкультуры хакеров в политической сфере, в результате чего субкультура хакеров стала открытым объединением, которое не устанавливает для своих членов четких ограничений относительно их расовой, конфессиональной или классовой принадлежности. Сегодня она имеет статус вполне развитого движения, прошедшего процесс институционализации и имеет возможность оказывать влияние на течение политической истории мира.

В диссертации определены характерные признаки распространения хакерской субкультуры в Украине, особенности реализации политической деятельности хакеров, которой присуща значительная степень криминализации (как деструктивный характер действий украинских и зарубежных хакеров относительно информационной инфраструктуры Украины).

В исследовании выделены основные направления оптимизации украинской государственной политики относительно политической деятельности субкультуры хакеров, а именно: усовершенствование законодательной базы; разработка образовательных информационных программ, направленных на развитие у программистов позитивных качеств мировоззрения хакеров; усовершенствование систем информационной защиты; повышение культуры коммуникации в информационной сети; возможности реализации проекта электронного правительства в Украине; усовершенствование нормативно-правовой базы оценки их общественного или антиобщественного поведения.

Ключевые слова: политическая культура, политическая субкультура, политическая субкультура хакеров, политические ценности, политическое поведение, хактивизм, кибертерроризм, информационное общество, информационное пространство, сетевое общество.

Yeropudova O. V. Political subculture of the hackers in the information society. – Manuscript.

Thesis for a Candidate's degree in political science, specialty 23.00.03 – Political Culture and Ideology. – National Pedagogical Dragomanov University. – Kyiv, 2011.

The thesis is a complex political science research of the political subculture of the hackers. The paper analyzes main stages of the «political subculture» concept genesis and defines research methodological base of political subculture of the hackers. The essence of the political subculture of the hackers was revealed in specific of the political sphere of the information society. The dialectical nature of the relationship of its structure and functions was set. The synergetic mechanism of the institutionalisation of the subculture of the hackers in the political sphere was investigated. The evidences of the political subculture of hackers' development in Ukraine were detected and the areas of optimization of the Ukrainian state policy concerning the political activities of the hackers subculture was found.

Keywords: political culture, political subculture, political subculture of the hackers, political values, political behavior, hacktivism, cyber terrorism, information society, information space, network society.

Підписано до друку 29.08.2011 р. Формат 60x84/16.

Папір офсетний. Гарнітура Times.

Наклад 100 прим. Зам. № 489

Відруковано з оригіналів.

Видавництво Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова. 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9
Свідоцтво про реєстрацію № 1101 від 29.10.2002.
(044) 239-30-26

